

Riigikogu õiguskomisjoni istungi protokoll nr 136

Tallinn, Toompea ja videosild

Esmaspäev, 15. juuni 2026

Algus 11.15, lõpp 12.55

Juhataja: Madis Timpson (esimees)

Protokollija: Selenä Eenmaa (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Heljo Pikhof, Anti Poolamets, Valdo Randpere, Vilja Toomast, Varro Vooglaid

Komisjoni ametnikud: Raini Laide (nõunik-sekretariaadijuhataja), Linnar Liivamägi (nõunik)

Puudus: Stig Rästa

Kutsutud: Justiits- ja Digiministeeriumi õiguspoliitika osakonna tsiviilõiguse talituse juhataja Marget Pae ja nõunik Ewa-Maria Vainult (2. päevakorrapunkt); Justiits- ja Digiministeeriumi karistusõiguse ja menetluse talituse juhataja Andreas Kangur (3.-5. päevakorrapunkt); Justiits- ja Digiministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna vabakutsete talituse juhataja Kairit Kirsipuu ja nõunik Aleksandr Logussov (6. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Arvamuse andmine Euroopa Liidu asjade komisjonile: Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse, mis käsitleb äriühingute 28. õigusraamistikku "EU Inc.", eelnõu kohta - COM(2026) 321
3. Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni algatatud Riigikogu otsuse „Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele töötada välja seadusemuudatused tuvastatavat isikut kujutavate nõusolekuta ja tehiskult loodud kujutiste tõkestamiseks ning kannatanute tõhusaks kaitseks" eelnõu (893 OE) esimese lugemise ettevalmistamine
4. Justiits- ja Digiministeeriumi koostatud väljatöötamiskavatsus karistusseadustiku (KarS) muudatused - juriidiliste isikute karistusõiguslik vastutuse täpsustamine
5. Justiits- ja Digiministeeriumi koostatud väljatöötamiskavatsus kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) muudatused - e-postkastides ja nutiseadmetes sisalduvate tõendite kogumise regulatsioon süüteomenetluses
6. Justiits- ja Digiministeeriumi koostatud väljatöötamiskavatsus täitemenetluse seadustiku (TMS) muudatused - võlgniku sissetuleku arestimise korra muutmine
7. Info ja muud küsimused

1. Nädala töökava kinnitamine

Riigikogu õiguskomisjoni nädala (15.06.2026-21.06.2026) töökava

Komisjoni istung esmaspäev, 15. juuni 2026 kell 11.15

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Arvamuse andmine Euroopa Liidu asjade komisjonile: Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse, mis käsitleb äriühingute 28. õigusraamistikku "EU Inc.", eelnõu kohta - COM(2026) 321
3. Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni algatatud Riigikogu otsuse „Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele töötada välja seadusemuudatused tuvastatavat isikut kujutavate nõusolekuta ja tehiskult loodud kujutiste tõkestamiseks ning kannatanute tõhusaks kaitseks" eelnõu (893 OE) esimese lugemise ettevalmistamine
4. Justiits- ja Digiministeeriumi koostatud väljatöötamiskavatsus karistusseadustiku (KarS) muudatused - juriidiliste isikute karistusõiguslik vastutuse täpsustamine
5. Justiits- ja Digiministeeriumi koostatud väljatöötamiskavatsus kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) muudatused - e-postkastides ja nutiseadmetes sisalduvate tõendite kogumise regulatsioon süüteomenetluses
6. Justiits- ja Digiministeeriumi koostatud väljatöötamiskavatsus täitemenetluse seadustiku (TMS) muudatused - võlgniku sissetuleku arestimise korra muutmine
7. Info ja muud küsimused

Otsustati:

1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Heljo Pikhof, Anti Poolamets, Valdo Randpere, Madis Timpson, Vilja Toomast, Varro Vooglaid).

2. Arvamuse andmine Euroopa Liidu asjade komisjonile: Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse, mis käsitleb äriühingute 28. õigusraamistikku "EU Inc.", eelnõu kohta - COM(2026) 321

Madis Timpson andis algatuse sisu ja eesmärkide ning Vabariigi Valitsuses (VV) heaks kiidetud Eesti seisukohtade tutvustamiseks sõna Justiits- ja Digiministeeriumi (JDM) esindajale.

Marget Pae sõnas, et Eesti seisukohad koostati juba eelmisel suvel, kui toimus Euroopa Liidu (EL) konsultatsioon ning Eesti jätkab sama joont ehk toetab seda algatust. Ta selgitas, et määruse eelnõu loob modernse EL-ülese 28. režiimi äriühinguvormi „EU Inc.“, mille puhul on tegemist uue nn hübriidse äriühingu vormiga, mis ühelt poolt sisaldab suletud piiratud vastutusega äriühingu (Eesti osaühingu) ja teiselt poolt avatud piiratud vastutusega äriühingu (Eesti aktsiaseltsi) elemente. Eelnõu kohaselt on EU Inc. üleeuroopaline äriühingu vorm, mille asutamine on täielikult digitaalne ning seda saab teha kas liikmesriigi äriregistri kaudu või EL-i keskliidese kaudu, mis on ühendatud registrite sidestamise süsteemiga ehk BRIS-iga (*Business Register Interconnection System*). EL-i keskliides luuakse osana registrite sidestamise süsteemist, mis ühendab kõigi liikmesriikide äriregistrid ja võimaldab nende vahel turvalist piiriülest andmevahetust.

M. Pae tõi esile, et modernsus seisneb mh selles, et puudub miinimumkapitali nõue. Eesti hinnangul on see mõistlik, sest tänapäeval ei ole miinimumkapital enam põhiline maksevõime tagaja. Moderne ja digitaalne ühinguvorm peaks vähendama siseturu tõkkeid ja võimaldama ettevõtjatel piiriüleselt mugavamalt tegutseda.

Ta rõhutas, et VV küll valdavalt toetab algatust, kuid ei saa toetada maksuõiguse küsimuste reguleerimist selle eelnõu raames, kuna määruse õiguslikuks aluseks olev ELTL artikkel 114 ei võimalda maksuküsimusi reguleerida ning neid tuleks otsustada hoopis artikkel 115 alusel. Samuti juhib Eesti tähelepanu, et ei peeta heaks mõtteks tööõiguse käsitlemist selle eelnõu raames, kuna liikmesriikide tööõiguse regulatsioonid on väga erinevad. Ta märkis, et praegu seda eelnõus ei ole.

M. Pae sõnas lõpetuseks, et ühinguõiguse osas on üldpilt hea, kuigi määruse eelnõus on veel täpsustamist vajavaid küsimusi, mis muudaksid selle tasakaalustatumaks. Ta lisas, et Eesti senine kogemus osaühingu regulatsiooniga on olnud väga hea ning sellest on võetud ideid ka EU Inc. kontseptsiooni paremaks muutmisel.

Valdo Randpere küsis, kas juhul, kui Euroopas luuakse uus äriühinguvorm, mida saab luua ilma kapitali sissemakseta või isegi ilma miinimumkapitali nõudeta, tähendab see seda, et ka Eestis tuleks teha vastav muudatus.

Ta märkis, et Eestis saab praegu küll ilma kapitali sissemakseta ühingu asutada, kuid miinimumkapitali nõue on siiski olemas. Kui vastavat muudatust siin ei tehta, siis tekib küsimus, miks peaks tulevikus keegi üldse Eestis äriühingut asutama, kui Euroopas saab seda teha paindlikumalt.

Marget Pae vastas, et sisuliselt ei ole ka Eestis kapitalinõuet, sest praktikas ei pöördu selles küsimuses keegi osaühingu poole ning ka väga väikese summaga saab ühingu asutada ja kapitalinõuet formaalselt täita. Põhirõhk on ka Eestis pigem sellel, kas ühing on maksejõuline või mitte, sest kapital ise ei taga seda kindlust ei võlausaldajatele ega osanikele või aktsionäridele.

Ta tõdes, et see põhimõtteline erinevus on siiski olemas, et Eestis on formaalselt see miinimumkapitali nõue olemas ning uues EL-i vormis seda ei ole. VV on aga selles osas antud seisukohta juba varem toetanud ning selline lähenemine vastab kaasaegsele ühinguõigusele.

Valdo Randpere märkis, et ei ole selle selgitusega päris nõus. Temale teadaolevalt võivad sissemaksed osutada vajalikuks, kui ettevõtte läheb pankrotimenetlusse. Samuti, Eestis ei ole tegelikult kuskil kirjas, et miinimumkapitaliks piisab väga väike summa, vaid temale teadaolevalt on osaühingu kapitalinõue siiski 2500 eurot, kuigi asutamisel võib valida variandi ilma sissemakset tegemata.

Marget Pae selgitas, et seda kapitalinõude regulatsiooni on muudetud. Täna ei pea äriregistrile kuni 50 000 eurose kapitali puhul isegi tõendama, kas see on sissemakstud. Ta selgitas, et n-ö kapitali puuduse tasakaalustamiseks ongi Eestis pankrotiseaduses sätestatud, et osanik vastutab pankrotimenetluse raames pankrotikulude katmise eest kuni 2500 euro ulatuses.

M. Pae tõdes, et kui see EL määruse eelnõu vastu võetakse, tulebki ka Eesti osaühingu regulatsioon kindlasti üle vaadata, et tagada selle konkurentsivõime.

Varro Vooglaid sõnas, et tema hinnangul on V. Randpere tõstatatud küsimus arusaadav ja põhjendatud, sest isegi kui regulatsioonid ei ole ehk faktiliselt erinevad, siis kontseptuaalselt on nad siiski erinevad. Seetõttu võiks tema hinnangul viia need ka kontseptuaalselt kooskõlla, mitte piirduda üksnes selgitusega, et ühel juhul on nõue küll olemas, kuid seda on võimalik formaalselt täita väga väikese summaga.

Ta rõhutas, et küsimus ei ole mitte kapitalinõude suuruses, vaid selles, kas see peaks üldse sellisel juhul olemas olema ning kuidas oleks põhjendatud kahe erineva regulatsiooni alles hoidmine. Tema hinnangul väärib see teema põhjalikumalt analüüsi.

V. Vooglaid palus selguse huvides veel täpsustada, kas määruse eelnõuga luuakse täiesti uus ettevõtluse vorm, mis viiakse sisse kõikide liikmesriikide seadustesse nii, et igal pool saab asutada sisuliselt samasuguse ühingu ilma märkimisväärsete erinevusteta, kuid maksuresidentsust see ei mõjuta, sest määravaks jääb ühingu registreerimiskoht. Seega on tegemist siiski konkreetse riigis registreeritud ühinguga, mitte üleeuroopaliselt registreeritud ühinguga.

Marget Pae kinnitas, et see arusaam on õige.

Anti Poolamets sõnas, et tema hinnangul on tegemist klassikalise näitega sellest, kuidas liikmesriikide suveräänsusest taaskord ei hoolita ning üha enam föderaliseeritakse ka majandustegevust. See võib tekitada küsimuse, milleks on sel juhul üldse vaja meie enda äriregistrit, kui see muutub nii üleeuroopaliseks ning tulevikus võib seeläbi kaduda ka kohapealne järelevalve. Ta tõi näiteks telefonipettused, mille surve all on digisüsteemid juba praegu haavatavad ning mis võivad tulevikus sellise laiemalt digitaalse süsteemi puhul veel kasvada, kuna kasvab ka nn petufirmade hulk, kes seda süsteemi kuritarvitavad. Samuti suurendab kohapealse järelevalve kadumine omakorda rahapesuriske.

A. Poolamets küsis, kuidas on selle algatuse kontekstis hinnatud suveräänsuse, rahapesuriski ja järelevalve küsimusi.

Marget Pae vastas, et see on hea probleemipüstitus ning sarnased murekohad on ka ministeeriumil. Ta tõi esile, et määruse eelnõus on praegu üks üsna ebamäärane säte, mille kohaselt toimib ühingu asutamisel EL-i pakutav platvorm justkui kanalina, mille kaudu esitatakse dokumente, kuid samas saab isik seal valida konkreetse riigi, kus ta soovib ühingu asutada. Seejuures võib kujuneda olukord, kus valitaksegi soodsama keskkonnaga riik nagu Eesti ning tegemist oleks seejärel Eesti EU Inc. -ga. Arvestades, et see ühinguvorm ei saagi olla igas liikmesriigis täiesti üks ühele sama, sest igas riigis kehtivad siiski ka kõrvalnõuded, sh töölepingud tööõiguses, erisused maksuõiguses jne.

M. Pae rõhutas, et Eesti tõi nii praegustes kui ka varasemates VV seisukohtades selgelt esile, et Eesti äriregistri pidamist, sh kohtunikuabide rolli põhikirjade ja tehtavate muudatuste kontrollimisel, ei soovita EL-le kuidagi üle anda. Samuti ei toeta Eesti seda, et EL looks EU Inc. jaoks keskse registri, kuigi Euroopa Komisjon kaalub vaikselt sellist lähenemist. Ta märkis, et töögruppides küsivad liikmesriigid iga kord, mida komisjon selle registriga täpsemalt planeerib, kuid Euroopa Komisjonil ei ole hetkel veel endal ka lõplikku selgust selle registri arendamise osas. Seetõttu peab Eesti tähelepanelikult jälgima, et ei tekiks väiksemate garantiidega EL-i kesket registrit, mis asendaks või nõrgestaks Eesti enda äriregistri süsteemi.

Anti Haugas kommenteeris, et kui täna võib osakapital olla sisuliselt ainult üks sent, siis pankrotimenetluses vastutab osanik 2500 euro ulatuses ning tihtipeale juhtub, et ettevõtte lastakse põhja, solgitakse seeläbi turgu ja jäädakse riigile maksuvõlgu, samas kui omaniku vastutus piirdub üksnes 2500 euroga. Tema hinnangul on selline lähenemine ajale jalgu jäänud ning ta küsis, milline on selles osas Euroopa praktika ning kas Eestis on selle regulatsiooni üle arutletud.

Lisaks tõi ta esile, et kuigi osakapital võib olla üks sent, siis Eesti seadusandlus näeb ikkagi ette, et ettevõtte vara peab olema vähemalt pool osakapitalist, mistõttu tuleb pidevalt teha põhikirjamuudatusi ja korrekture teha. Ka see nõue on tema hinnangul ajale jalgu jäänud.

Marget Pae nõustus selle tähelepanekuga ning kinnitas, et see teema võetakse edaspidi ette, kuigi käesoleva Riigikogu koosseisu ajal selleni ilmselt ei jõuta. Ka EU Inc. suunab liikmesriike selles suunas.

Ta tõi veel esile, et Eesti seisukoht on, et määruse eelnõu on praegu väga juhatuse vastutuse keskne ning see on üks näide sellest, miks soovitakse tasakaalustatumat lähenemist. Näiteks on Eestis ka osanike vastutus võimalik ning määruse eelnõusse võikski lisada ka teatud juhtudel osanike vastutuse, kui nad kasutavad negatiivset mõju, näiteks nn tankistide või firmamatjate puhul. Ta rõhutas, et sama probleem võib tekkida ka EU Inc. puhul ning sellisel juhul tuleks vaadata ka osanike otsa.

M. Pae märkis, et EU Inc. ei reguleeri pankrotiolukorda, sest see on siseriiklik. Küll aga on määruse eelnõus käsitletud maksejõuetuse lihtmenetlust, kuid Eesti ei toeta seda. Ta selgitas, et sisuliselt tähendaks see pankrotihalduri institutsiooni kõrvale jätmist olukorras, kus

võlausaldajad on nõus ja pankrotiküsimus olekski justkui nii lahendatud.

M. Pae rõhutas, et Eesti seisukoht on, et määruse eelnõu ei peaks üldse maksejõuetust ühinguõiguse instrumendis reguleerima. Ta selgitas, et selline lahendus ei paku piisavaid garantiisid võrreldes Eesti enda pankrotimenetlusega ning Eesti pankroti- ja maksejõuetuse eksperdid on leidnud, et selline lahendus ei ole sobilik. Sama teema oli ka maksejõuetuse direktiivis, mis võeti vastu eelmisel talvel, kuid liikmesriigid ei olnud sellega nõus ning kogu see peatükk jäeti direktiivist välja. Nüüd on sama teema tõstetud EU Inc. määrusesse lootuses, et vähemalt selle äriühinguvormi puhul õnnestub lihtsustatud maksejõuetuse menetlus kehtestada. Tema hinnangul ei lähe see siiski ka nüüd läbi, sest liikmesriigid seda ei toeta.

Andre Hanimägi kommenteeris, et temale arusaadavalt jäävad kõik seadusandlikud ja maksunduslikud nõuded ikkagi selle liikmesriigi omaks, kus ühing registreeritakse ning eelduslikult toimub seega ka pankrotimenetlus vastava riigi õiguse järgi. Uus lahendus puudutab sellisel juhul nähtavasti pigem seda, et sellist ühingat saab lihtsalt kiiremini asutada.

A. Hanimägi palus lühidalt veel selgitada, mis on selle uue lahenduse peamine mõte ning miks peaks Eesti ettevõtja tulevikus valima hoopis EU Inc.-i, mitte siinse osaühingu või aktsiaseltsi, või vastupidi, miks peaks ta jääma pigem Eesti osaühingu juurde.

Marget Pae vastas, et ka iduettevõtjad on ette heitnud, et selline lahendus ei pruugi olla praegusel kujul piisav. Ta selgitas, et 28. režiimi eesmärk on küll vähendada igasugused tõkked, kuid tegemist on üksnes ühinguõigusliku algatusega ehk sisuliselt ainult ühingu asutamise määrusega.

M. Pae märkis, et kui küsida, mis võiks motiveerida Eestis tegutsevat ettevõtjat valima hoopis EU Inc.-i, siis on tegelikult Eestis osaühingu asutamine väga lihtne ning võib-olla ikkagi parem ka peale selle regulatsiooni kehtestamist. Samas tuleb rõhutada, et tegemist on EL-ülese regulatsiooniga. Näiteks, Ungaris tuleb täna ühingu asutamiseks minna lausa notari juurde. Seega tähendab uus regulatsioon kogu Euroopa tõstmist Eesti standardite suunas ning kuigi see regulatsioon ei pruugi Eesti jaoks olla võib-olla väga suur võit, siis Euroopa vaatest toetavad ettevõtjad seda siiski.

Varro Vooglaid kommenteeris, et iseenesest võib algatuse mõtet näha ka selles, et ettevõtja teab ükskõik millisesse Euroopa riiki minnes juba ette, et tal on olemas vähemalt üks tuttav ettevõtlusvorm, mida ta oskab ühingu asutamiseks kasutada.

Madis Timpson tegi ettepaneku toetada VV poolt heaks kiidetud Eesti seisukohti.

Anti Poolamets väljendas oma eriarvamust ning sõnas, et tema hinnangul on algatuse puhul tegemist justkui föderalse õiguse kujundamisega niivõrd olulises valdkonnas ning seetõttu ei saa ta seda toetada.

Varro Vooglaid palus selguse huvides kinnitada, ega kellelegi ei looda selle määruse eelnõuga kohustust sellist ettevõtlusvormi kasutada. Temale arusaadavalt luuakse selleks vaid üks uus täiendav võimalus.

Madis Timpson kinnitas, et tegemist on lihtsalt täiendava võimalusega.

Esimees sõnas lõpetuseks, et komisjoni ettepanek on toetada VV heaks kiidetud Eesti seisukohti ning märkis seejuures, et komisjoni liikme A. Poolametsa eriarvamus kajastatakse arutelu protokollis.

Otsustati:

2.1. Toetada Vabariigi Valitsuse poolt 04.06.2026.a heaks kiidetud Eesti seisukohti, mis on esitatud Riigikantselei kirjas nr 2-5/26-00650-3 (poolt 9: Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Heljo Pikhof, Valdo Randpere, Madis Timpson, Vilja

Toomast, Varro Vooglaid; vastu 1: Anti Poolamets; erapooletuid 0).

3. Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni algatatud Riigikogu otsuse „Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele töötada välja seadusemuudatused tuvastatavat isikut kujutavate nõusolekuta ja tehiskult loodud kujutiste tõkestamiseks ning kannatanute tõhusaks kaitseks” eelnõu (893 OE) esimese lugemise ettevalmistamine

Madis Timpson andis otsuse eelnõu tutvustamiseks sõna SDE esindajale Heljo Pikhofile.

Heljo Pikhof sõnas, et algatajaid ajendas otsuse eelnõu esitama eeskätt tehisintellekti kiire areng, mis on muutnud väga realistlike võltspiltide ja -videote loomise väga lihtsaks. Ta selgitas, et praegune õigusruum ei taga kõikides sellistes olukordades kannatanutele piisavat kaitset ega õigust ning otsuse eelnõu eesmärk on see lünk täita. Täpsemalt on peamine eesmärk kaitsta inimesi, kellest on tehisintellekti abil loodud intiimseid võltskujutisi ilma nende nõusolekuta ning anda riigile tugevamad vahendid niisuguse materjali levitamise peatamiseks ja süüdlaste vastutusele võtmiseks.

H. Pikhof märkis, et võlaõigusseadus küll võimaldab tsiviilõiguslikke õiguskaitselahendusi, kuid selline lähenemine jätab ohvri sageli iseseisvalt kohtuvaidluse vedajaks ega taga kiiret, selget ja ohvrikeskset kaitset olukorras, kus temast tehtud kahjustav kujutis levib internetis väga kiiresti. Tuleb rõhutada, et regulatsioon peaks olema tehnoloogianeutraalne.

Ta tõi esile, et selliseid võltsitud paljastavaid pilte või videoid võidakse kasutada näiteks koolikiusamiseks, mis on juba täna koolides tõsine teema ning samuti inimeste ähvardamiseks ja surveks. Näiteks öeldakse isikule, et kui ta ei tee seda või teist, pannakse temast selline pilt või video avalikult üles.

Madis Timpson palus JDM-i esindajal algatust kommenteerida, kas valitsus juba liigub selles suunas.

Andreas Kangur kommenteeris, et nähtavasti käiakse selles osas praegu ühte jalga. Ta selgitas, et otsuse eelnõus toodud ettepanek on väga lähedane sellele, mis on kirja pandud uues karistusõiguse paketi, mis on praegu kooskõlastusringil ning sisaldab mh sätet, mis käsitleb justnimelt seksuaalse sisuga andmete ebaseaduslikku avaldamist. Säte on sõnastatud selliselt, et teise isiku nõusolekuta temast seksuaalse iseloomuga pildi, video või muu teabetalletuse edastamise või avaldamise, samuti sellise pildi, video või muu teabetalletuse muutmise, töötlemise või tootmise ja seejärel edastamise või avaldamise eest karistatakse rahalise karistuse või kuni aastase vangistusega.

Ta tõi viidatud paketi esile teise sätte, mis puudutab küberahistamist või nn küberliputamist ehk olukorda, kus isik edastab teadlikult teisele isikule tema tahte vastaselt seksuaalse sisuga visuaalset materjali, mis oluliselt häirib teist isikut. Selle eest on ette nähtud väärteokaristus.

A. Kangur märkis, et samas suunas liigub ka EL naistevastase vägivalga vastu võitlemise direktiiviga, millest tulenevalt on Eestil lausa kohustus selline käitumine kriminaliseerida. Ta rõhutas, et selles osas on kindlasti kõik ühte meelt, et internetis on erinevate tehniliste vahendite abil võimalik inimestele põhjustada väga suuri kannatusi ja nende igapäeva elu tõsiselt kahjustada ning selliseid olukordasid tuleks nähtavasti ka kriminaalõiguse meetmetega lahendada.

Madis Timpson küsis, millal võiks viidatud eelnõu kooskõlastusringilt edasi Riigikogu menetlusse jõuda.

Andreas Kangur vastas, et eelnõu jõuab tõenäoliselt Riigikogu menetlusse sügisel.

Valdo Randpere kommenteeris, et tema hinnangul on taaskord tegemist SDE eelnõuga, mis algatatakse justkui sooviga silma paista, sest kuskil juba sama teemaga tegeletakse. Ta rõhutas, et SDE otsuse eelnõu keskendub üksnes tehisintellekti abil loodud materjalile, kuid kui keegi teeb reaalse pildi ja levitab seda pahatahtlikult, on negatiivne mõju samasugune ning VV kooskõlastusringil olev eelnõu katab ka sellise olukorra. Tema hinnangul on see kõnealuse SDE otsuse eelnõu puhul selge puudujääk ning põhjus, miks see tuleks esimesel lugemisel tagasi lükata.

Anti Haugas palus täpsustada, kas VV kooskõlastusringil olev eelnõu muudab kriminaalkorras karistatavaks nii sellise kujutise loomise kui ka levitamise.

Andreas Kangur vastas, et loomine muutub karistatavaks siis, kui seda ka levitatakse. Ta selgitas, et see, mida inimene oma arvutis ise enda jaoks teeb puudutab juba mõtte- ja loomevabaduse kaitseala ning seda ei kavatseta kriminaliseerida.

Varro Vooglaid küsis eelnõu algatajate esindajalt, miks keskendutakse ainult seksuaalse sisuga kujutiste võltsingutele, kui tegelikult on see probleem palju laiem. Ta tõi näiteks, et ükskõik kellest võidakse tehiskult teha video, milles ta näib täiesti usutavalt rääkivat midagi, mida ta tegelikult kunagi öelnud ei ole. Sellises olukorras inimene peab seejärel hiljem hakkama võitlema vale mulje ümberlükkamisega, kui video on juba laialt levinud ja n-ö elab internetis oma elu. Tema hinnangul peaks ka selline tegevus olema keelatud ning teemat võiks käsitleda laiemalt, kuigi eelnõu ettepaneku sisuga on ta põhimõtteliselt nõus.

V. Vooglaid palus seejärel JDM-i esindajal täpsustada, kas tema poolt kirjeldatud nn küberliputamise säte tähendaks ka seda, et karistatavaks muutub lihtsalt seksuaalse sisuga piltide saatmine teisele täisealisele isikule, isegi juhul, kui mingit manipulatsiooni ei ole toimunud ja need võivad olla kasvõi iseendast tehtud pildid. Ta täpsustas, et ei soovi sellist tegevust õigustada, kuid peab kontseptuaalselt oluliseks küsimuseks, kas lihtsalt teatud sisuga sõnumi saatmine teisele täisealisele isikule on midagi sellist, mille eest riik peaks karistama.

Andreas Kangur vastas, et praegu on viidatud eelnõu säte mõeldud ühe ahistava jälitamise vormina. Ta selgitas, et sätte järgi on tegemist teadlikult ja teise inimese tahte vastaselt seksuaalse sisuga visuaalse materjali edastamisega, mis oluliselt häirib teist isikut. See tähendab, et teo karistatavaks lugemiseks peavad kõik need tingimused olema täidetud.

A. Kangur rõhutas, et see, kui keegi saadab teisele isikule iseendast selliseid pilte, ei ole iseenesest praegu ega pole ka peale viidatud eelnõu vastuvõtmist kriminaalkorras karistatav. Küll aga muutub olukord karistatavaks siis, kui saatja teeb seda teadlikult ka pärast seda, kui teine isik on näiteks juba öelnud, et ta ei soovi sellist materjali saada ning selline tegevus häirib teda oluliselt. Sellise teo eest on plaanis kehtestada väärteokaristus. Ta märkis, et viimastel aastatel on sellisest tegevusest kujunenud üks küberterroriseerimise viise, mille juhtumite osas ei ole praegu võimalik midagi teha. Üksnes soovituselt saatja blokeerida ei piisa, sest kui isiku telefoninumber on teada, siis leitakse sageli ka uued kanalid, mille kaudu niisugust häirivat materjali edasi saata.

Andre Hanimägi soovis esmalt paar arutelu kõlanud asja täpsustada. Ta märkis, et andis selle SDE otsuse eelnõu üle 20. aprillil ega olnud tol hetkel teadlik JDM-i kooskõlastusringist, kuna tema teatavasti ei ole selle protsessi osaline ning kuuldavasti toimus see alles juunis. Ta lisas, et see on üksnes hea, kui võib-olla ka SDE esitatud otsuse eelnõu mõjul käiakse teemaga ühte jalga, kuid ei vasta tõele väide, nagu oleks otsuse eelnõu tehtud JDM-i järgi.

Ta selgitas vastuseks V. Randpere esitatud küsimusele, miks ei käsitleta ka reaalseid pilte, vaid ainult tehisintellekti abil loodud kujutisi, et eesmärk oligi vältida dubleerimist. Ta meenutas, et pärast hiljuti avalikuks tulnud *Discord*-i juhtumit, kus kaks inimest levitasid serverites teiste isikute paljastavaid pilte, oli sel teemal vaidlus juba üleval ning justiits- ja

digiminister kinnitas, et JDM hakkab selle teemaga tegelema. Seetõttu ei soovitud SDE nimel dubleerida juba pooleli olevat tööd reaalse piltide osas, vaid peeti mõistlikuks esitada eelnõu just tehisintellekti ja *deepfake*-i fookusega.

Ta märkis vastusena V. Vooglaidi küsimusele, et põhimõtteliselt on see osutus õige, kuid eelnõus keskenduti üksnes seksuaalse sisuga kujutistele seetõttu, et tema hinnangul võiks V. Vooglaidi kirjeldatud olukord kuuluda juba praegu karistusseadustiku (KarS) § 157² alla ehk teise isiku identiteedi ebaseaduslik kasutamine, sh teise isikuna esinemine.

A. Hanimägi küsis JDM-i esindajalt, kas VV eelnõu puhul nähakse ette ka raskendavaid asjaolusid, näiteks olukordades, kus lisaks piltide levitamisele pannakse see tegu toime ka väljapressimisega või ähvardamisega. Täpsemalt, kas seesugustes olukordades võiks karistus olla isegi karmim kui eelnevalt kirjeldatud.

Andreas Kangur vastas, et väljapressimise osas on juba praegu kuriteokoosseis KarS § 214 järgi olemas ning ka ähvardamine on kehtiva õiguse järgi karistatav. Ta selgitas, et olukorras, kus *deepfake*-i või reaalselt pilti kasutatakse teise kuriteo toimepanemise vahendina, siis kvalifitseeritakse see tegu ikkagi selle teise kuriteona, millest suurem osa on täna KarS-is juba olemas.

Ta lisas, et ka raskendavate asjaolude loetelu on Eesti õiguses üsna pikk, sh näiteks omakasu või muu madal motiiv. Seega kirjeldatud asjaolud võivad tõesti mõjutada süü suurust ning järelikult ka karistuse raskust.

Heljo Pikhof küsis, kuidas on täna üldse võimalik selliste tegude toimepanijaid tuvastada, kui inimesed võivad ka vale identiteediga internetti selliseid pilte ja videoid levitada. Ta küsis, kas selles osas on ette nähtud mingit järelevalvet või meetmeid selleks, kui keegi laeb sellist materjali üles kellegi teise nimel all.

Andreas Kangur vastas, et VV eelnõu ei näe ette sellist üldist järelevalvet või kontrolli selle üle, kas internetti üles pandud materjal on ka konkreetse isiku poolt üles laetud või heaks kiidetud. Ta märkis, et see on juba laiem küsimus sellest, kui palju on üldse võimalik järelevalvet teha ja sellist kuritegevust ennetada, kuigi mõistetavalt on kõikide kuritegude puhul soov, et neid üldse toime ei pandaks või siis avastataks kiiresti. Ta lisas, et siin peab ilmselt ka kannatanu ise andma märku, kui tema kohta on levima sattunud midagi võltsitud.

A. Kangur lisas, et sealt edasi on küsimus ka selles, kui võimekad ollakse tehniliselt eristama *deepfake*-i reaalsest videost. Ta märkis, et seni on eksperdid veel suutnud öelda, kas video on salvestatud või siis tehisintellekti poolt genereeritud, kuid tema hinnangul ei saa välistada, et ühel hetkel on tehisintellekti osavus materjali genereerimisel nii suur, et isegi IT-ekspertidel ei ole enam võimalik kindlaks teha, kas tegemist on ehtsa salvestise või võltsinguga. Ta rõhutas, et seda probleemi VV eelnõu ei lahenda, kuid see on edaspidi üks ohukoht ka videotõendite usaldusväärsuse osas.

Peeter Ernits sõnas, et ka tema küsimus eelnõu algatajatele oli see, et miks keskendutakse üksnes seksuaalse sisuga materjalile. Ta leidis, et tehisintellekti abil loodud võltsingud võivad hõlmata ka teisi olukordi ning eelnõu võiks olla laiem.

Andre Hanimägi vastas, et SDE tegeleb küsimustega, mis on parajasti aktuaalsed. Ta viitas ka A. Kanguri eelnevale osutusele, et tehisintellekti areng on jõudnud sellisesse etappi, kus tõenäoliselt varsti ei olegi enam võimalik aru saada, mis on ehtne ja mis mitte. Tema hinnangul tuleb selle küsimusega tegeleda.

A. Hanimägi rõhutas, et seaduses on täna olemas teatud olulised põhimõtted nagu näiteks kehaline enesemääratlus ning isegi kui ka teised tehisintellektiga genereeritud olukorrad võivad olla teisele isikule vastumeelsed, siis ei ole sellised olukorrad võrreldavad sellega, kus teisest isikust pannakse üles intiimse sisuga kujutis. Tema hinnangul on siin nii juriidiliselt,

moraalselt kui ka inimese enesemääramise vaatepunktist väga suur erinevus.

Maria Jufereva-Skuratovski küsis JDM-i esindajalt, kas VV eelnõus on plaanis ahistava jälitamise regulatsiooni raames laiendada ka lähenemiskeelu mõistet.

Ta märkis, et praegu saab seda määrata ainult kohus, kuid mitmetes teistes riikides saab ka politsei kehtestada ajutise lähenemiskeelu siis, kui ohver pöördub politsei poole, et ta ei soovi saada teatud sisuga pilte.

Andreas Kangur vastas, et Eesti õiguses on juba ajutine lähenemiskeeld olemas seda saab edasilükkamatutel juhtudel kohaldada ka prokurör. Ta selgitas, et ajutine lähenemiskeeld võib tänase praktika kohaselt hõlmata ka ajutist suhtluspiirangut, sh keeldu saata mingisugust materjali või üldse teise inimesega ühendust võtta.

Anti Haugas kommenteeris, et A. Hanimäe poolt eelnevalt viidatud KarS-i § 157² hõlmab temale arusaadavalt pigem selliseid juhtumeid, kus üks isik esineb ise teise isikuna ehk on justkui keegi teine. See ei puuduta aga sellist olukorda, kus teisest isikust tehakse tehiskult võltsitud video, mis kujutab teda. Sellised videod ja nende levitamine võivad aga oluliselt kahjustada teise isiku huve ja mainet.

Ta küsis, millised on täna sellisel juhul isiku õiguskaitse või levitaja vastutusele võtmise võimalused, kui see tegu ei ole otseselt identiteedivargus ega teise isikuna esinemine.

Andreas Kangur möönis, et selle paragrahvi sõnastus „luua teise isikuna esinemise teel“ võib tõesti jätta mulje, nagu peaks teo toimepanija justkui ise teise isikuna esinema, kuid tuleb märkida, et kui keegi kasutab teise inimese kujutist ja ise paneb selle kuskile üles, siis võibki öelda, et ta loob sellest isikust „teadavalt ebaõige ettekujutuse“.

Varro Vooglaid kommenteeris, et ka tema hinnangul ei kata see viidatud paragrahv neid olukordasid, kuid selle normi saaks väga edukalt ümber kirjutada ja seda tulekski teha. Näiteks võiks selle sõnastada nii, et „Teist isikut tuvastavate või tuvastada võimaldavate isikuandmete tema nõusolekuta edastamise, nendele juurdepääsu võimaldamise või nende kasutamise eest eesmärgiga luua teisest isikust teadvalt ebaõige ettekujutus.“ Sellisel juhul ei oleks nõutud, et tegu pandi toime üksnes teise isikuna esinedes.

V. Vooglaid lisas, et ühtlasi tuleks muuta ka koosseisu lõpuosa, kus on sätestatud, et teoga peab olema tekitatud kahju teise isiku seadusega kaitstud õigustele või huvidele. Tema hinnangul on see tingimus ebavajalik, sest selline tegevus peaks olema põhimõtteliselt keelatud ning tuleks vältida olukorda, kus hiljem asutakse vaidlema selle üle, kas konkreetne tingimus ikkagi esines või mitte.

Madis Timpson sõnas, et JDM-i esindaja saab selle mõtte kaasa võtta ning selle teema juurde saab tagasi tulla sügisel, siis kui VV eelnõu sügisel Riigikogu menetlusse jõuab.

Anti Poolamets sõnas, et käesoleva otsuse eelnõu temaatika on iseenesest väga tõsine ja muret tekitav, kuna meie ühiskond on väga suitsiidne ning noored ise jagavad omavahel sõnumigruppides selliseid pilte, mida teised sealt omakorda edasi levitavad. Selline olukord võib viia noored inimesed emotsionaalselt väga raskesse olukorda ja isegi enesetapuni. Samas tuleb märkida, et tehisintellekti maailmas kaasneb üha uusi teemasid ning kuna tehisintellekti pealetung on nii kiire, tuleks tema hinnangul püüda ette näha ka edasisi riske. Näiteks võib ka siin oodata suuremõtmelisi poliitilisi manipulatsioone, nagu näitab muu maailma kogemus.

A. Poolamets küsis JDM-i esindajalt, kas tehisintellekti loodud sisu ei peaks vaatama hoopis laiemalt ning valmistama rahvusvahelise kogemuse põhjal ette laiemat paketti, mis aitaks ennetada neid edasisi riske.

Andreas Kangur vastas, et teemat tuleb tõepoolest vaadata võimalikult laialt, kuid samas ei tohi minna liiga kaugele, sest mingist hetkest pörkutakse juba sõna- ja väljendusvabadusega. Ta tõdes, et sõnavabadus ei ole piiritu, kuid tuleb siiski väga täpselt kaaluda, millal peaks see piir saabuma ning tema hinnangul ei tohiks jõuda olukorda, kus igasuguste valedে levitamine muutuks karistatavaks pelgalt seetõttu, et need on valed, kuna see meenutaks juba aegu, mil enne KarS-i kehtivust oli karistatav ka laimamine.

A. Kangur rõhutas, et kui mingit vaeväidet ei saa siduda konkreetse KarS-is sätestatud koosseisuga, siis lahendatakse sellised juhtumid praegu tsiviilõiguse korras. Kui aga tegemist on näiteks pettusega vms, siis on vastavad koosseisud kehtivas õiguses jätkuvalt olemas.

Lea Danilson-Järg kommenteeris, et arusaadavalt on selles küsimuses ka tsiviilõiguslik mõõde, kuid teatud juhtudel, eriti pildi- ja videomaterjali puhul, on mõju inimestele sedavõrd raske, et seda tuleks käsitleda karistusõiguse teemana.

Ta rõhutas, et sellist materjali luuakse ja levitatakse sageli justnimelt teise isiku laimamise eesmärgil, et kujutada teda ebaõigesti mingis negatiivses olukorras või omistada talle midagi kahjustavat. Seetõttu peaks kindlasti tegemist olema karistusõiguse küsimusega, mitte üksnes tsiviilvaidlusega. Ka tema hinnangul peaks ministeerium teemat põhjalikumalt läbi töötama.

Madis Timpson tegi ettepanekud eelnõu menetluslike otsuste osas.

Otsustati:

3.1. Teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 16.09.2026 (konsensus: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Heljo Pikhof, Anti Poolamets, Valdo Randpere, Madis Timpson, Vilja Toomast, Varro Vooglaid).

3.2. Määrata juhtivkomisjoni esindajaks Anti Haugas (konsensus: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Heljo Pikhof, Anti Poolamets, Valdo Randpere, Madis Timpson, Vilja Toomast, Varro Vooglaid).

3.3. Teha ettepanek viia läbi eelnõu lõpphääletus. Eelnõu vajab vastuvõtmiseks Riigikogu koosseisu hääleteenamust (51 poolthäält). (konsensus: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Heljo Pikhof, Anti Poolamets, Valdo Randpere, Madis Timpson, Vilja Toomast, Varro Vooglaid).

4. Justiits- ja Digiministeeriumi koostatud väljatöötamiskavatsus karistusseadustiku (KarS) muudatused - juriidiliste isikute karistusõiguslik vastutuse täpsustamine

Madis Timpson andis väljatöötamiskavatsuse (VTK) tutvustamiseks sõna JDM esindajale.

Andreas Kangur tutvustas VTK sisu ja eesmärgi (Lisa 1). Peamine eesmärk on täiendada karistusõiguslikku regulatsiooni selliselt, et juriidilist isikut oleks võimalik kuriteo eest tõhusalt karistada ka juhul, mil teo toime pannud isik on kohe pärast teo toimepanemist ühinenud teise juriidilise isikuga, jagunenud kaheks või enamaks juriidiliseks isikuks või kui isiku majanduslik identiteet on üle kantud teise juriidilisse isikusse.

Samuti selliselt, et ka juriidilisele isikule mõistetud kriminaalkaristust oleks võimalik rohkem individualiseerida, sh määrata käitumiskontrolli ka juriidilisele isikule ning panna juriidilisele isikule spetsiifilisi kohustusi nagu näiteks liikide taasisustamine tekitatud kahju heastamiseks vms, aga ka karistuse ajatamine ja mingil tegevusalal tegutsemise keelu kohaldamine.

Anti Haugas märkis, et praktikas tegutsevad paljud ettevõtted gruppidega. Ta tõi näiteks olukorra, kus üks juriidiline isik tegutseb korrektselt ning maksab maksud ära, samal ajal kui mõni teine samasse gruppi kuuluv ettevõtte jääb võlgu, petab partnereid või riiki ning lastakse seejärel põhja, et teha asemele uus ettevõtte. Ta küsis, kas VTK pakutud lahendused aitaks katta ka selliseid olukordi.

Samuti, mis saab riigile tasumata jäänud maksudest näiteks olukorras, kus ettevõttel on

märkimisväärne maksuvõlg, kuid kuriteokoosseisu justkui ei ole ning ta jätkab tegevust lihtsalt uue äriühingu kaudu.

Andreas Kangur vastas, et see VTK käib konkreetset karistusõiguse kohta. Ta märkis, et üles jäänud võlgade osas pakub regulatsiooni pankrotimenetlus, kuigi ei saa tõesti välistada vajadust olemasolevat regulatsiooni mingites olukordades üle vaadata või seda lihtsalt praktikas paremini kohaldada. See ei ole aga käesoleva VTK peamine teema.

Anti Poolamets kommenteeris, et tänasel istungil alles käsitleti üleeuroopaliste äriühingute asutamise lihtsustamist ning selles osas jäi temale mulje, et järelevalvest võib muutuda lihtsamaks kõrvale hoiduda, näiteks asutades ettevõtte hoopis teises liikmesriigis. Samal ajal aga püütakse siin parandada juriidiliste isikute järelevalvet ja luua võimalusi, mille abil vajadusel juriidilist isikut jälgida ja võtta vastutusele ka siis, kui näiteks pärast karistuse saamist on loodud uus ühing.

A. Poolamets küsis, kas siin ei ole vastuolu ehk ühest küljest muutub süsteem järjest vabamaks ja rahapesu-, pankroti- ja pettuseriskid kasvavad ning teisest küljest püütakse selliste asjadega tegeleda keerukate konstruktsioonidega, mis ei pruugi üldse vastu pidada.

Andreas Kangur vastas, et ühest küljest tõesti ei soovita ausatele inimestele elu keerulisemaks teha, kuid teisest küljest on selge, et kurjategijatelt tulebki võtta võimalused oma tegude eest vastutamast hoiduda. Ta selgitas, et VTK eesmärgiks ei ole mingisugust järjekordset keerulist konstruktsiooni luua, vaid pigem just see, et sellistest keerulistest tsiviilõiguslikest skeemidest läbi minna.

A. Kangur tõi esile, et mitmetes teistes riikides on jõutud sama järelduseni, et kuigi äriühinguid tsiviilõiguslikult küll jaotatakse ja liidetakse ning sellega justkui muudetakse nende identiteeti, siis majanduslikus mõttes see identiteet tegelikult ei muutu. Seega ei tohiks muutuda ka see, kes tegevuse eest vastutab. Ta rõhutas, et VTK eesmärk ongi see, et selliste tsiviilõiguslike tehingute ja uute äriühingute varju ei oleks enam võimalik pügeda.

Madis Timpson tänas lõpetuseks ettekandjat.

5. Justiits- ja Digiministeeriumi koostatud väljatöötamiskavatsus kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) muudatused - e-postkastides ja nutiseadmetes sisalduvate tõendite kogumise regulatsioon süüteomenetluses

Madis Timpson andis VTK tutvustamiseks sõna JDM esindajale.

Andreas Kangur tutvustas VTK sisu ja eesmärgi (Lisa 2). Peamine eesmärk on luua selgem regulatsioon, mis võimaldaks õiguskaitseasutustel saada õiguspäraselt kätte e-postkastides ja nutiseadmetes sisalduvaid andmeid ehk luua elektroonsete tõendite kogumiseks õiguslik raamistik, mis kaitseks eraelulisi andmeid õiguskaitseasutuste ebaproportsionaalse sekkumise eest, kuid samas võimaldaks asjakohasel juhul kasutada neid andmeid süüteomenetluses lubatava tõendina.

Varro Vooglaid sõnas, et tegemist on kahtlemata vajaliku algatusega, kuigi selle täpne teostamine vajab hoolikat läbimõtlemist.

Ta küsis, kas muudatus ei peaks hõlmama ka selget kohustust vahetult pärast digitaalsetele andmetele juurdepääsu saamist kustutada kõik need andmed, mis ei ole asjakohased konkreetse kriminaalmenetluse seisukohast. Tema hinnangul oleks mõistlik, kui kohus määraks konkreetse tähtaja, mille jooksul on kohustus tõendatavalt kustutada kogu selline andmestik, mis konkreetsesse menetlusse tegelikult ei puutu.

Andreas Kangur vastas, et kustutamise kohta on KrMS-is teatud sätted juba olemas, kuid ta mõõnis, et seal on praegu üks selline koht, kus see võib-olla ei ole piisavalt selgelt sätestatud

ning see puudutab just igasuguste nutiseadmete, aga ka arvutite kõvaketaste koopiaid. Ta selgitas, et kui menetlus on läbi, siis peaksid need andmed tegelikult kustuma, sest vastasel juhul võib tekkida olukord, kus andmed võivad kättesaadavaks muutuda inimestele, kellele need ei peaks kättesaadavad olema.

Varro Vooglaid täpsustas, et tema hinnangul ei peaks selline kohustus andmed kustutada tekkima alles siis, kui kogu menetlus on lõppenud, vaid juba siis, kui kohtueelne menetlus on läbi. Ta märkis, et selleks hetkeks on tõendite kogumise ja kohtule esitamise faas juba lõppenud ning seetõttu ei näe ta põhjust, miks peaks õiguskaitseorganitel olema jätkuvalt õigus hoida alles kogu ülejäänud materjali kogu kohtumenetluse vältel, mis võib kesta veel aastaid.

Andreas Kangur vastas, et kohtumenetlus on dünaamiline ning selle käigus võivad tekkida uued küsimused või väited, millele esialgu ei osatud tähelepanu pöörata. Teiseks tuleb märkida, et mitte ainult süüdistus, vaid sageli ka kaitse võib olla huvitatud sellest, et kohtueelse menetluse käigus saadud andmekandjate teave oleks neile kättesaadav kogu menetluse jooksul, sh näiteks selleks, et kohtus tunnistajate väidetele vastanduda vastupidiste andmetega.

Tema hinnangul on seega mõistlik, et teave säilib vähemalt seni, kuni asi on kohtus lõpuni arutatud ja rohkem uusi tõendeid selle kohta enam ei koguta. Vastasel juhul võib tekkida olukord, kus kohtumenetluses esitatakse väiteid, mida ei ole enam võimalik üle kontrollida.

Varro Vooglaid märkis, et see selgitus puudutab siiski üksnes selliseid andmeid, mis on konkreetse menetluse seisukohast olulised. Ta rõhutas, et kui jutt käib aga näiteks inimese digitaalsest fotoalbumist, kus on pildid tema lastest ja abikaasast või kirjavahetusest, siis ei näe ta mingit õigustust, miks peaks õiguskaitseasutustel olema kogu kohtumenetluse vältel õigus ka sellist andmestikku alles hoida.

Andreas Kangur vastas, et võtab selle sisendi vastu ning ilmselt tuleb seda kohta veel arutada, kui VTK-ga edasi minnakse, sest eelnõu jõuab tõenäoliselt Riigikogu menetlusse alles aasta lõpuks.

Anti Poolamets tõstatas küsimuse terviseandmete osas ning märkis, et selles osas tuleks eeskätt vaadata praktilisi näiteid, kus politseil tegelikult neid andmeid vaja on. Näiteks olukorras, kus politseinik läheb bussijaamas lamava inimese juurde ning ei ole selge, kas tegemist on narko- või alkoholijoobega või hoopis terviserikkega. Ta märkis, et sellistes olukordades tuleb kiiresti otsustada, mida edasi teha ning näiteks, kas on vaja anda inimene üle kiirabile.

A. Poolamets uuris, kui vajalik on terviseandmetele ligipääs politsei jaoks just patrullitöö vaatest ning kuidas on see vajadus praegu põhjendatud.

Andreas Kangur vastas, et terviseandmete osas ei ole tema teada ka praegu patrullidele need andmed kättesaadavad, vaid neid andmeid küsitakse välja päringutega raviausutustelt või tervise infosüsteemist. Ta rõhutas, et patrullpolitseinik ei ole tervishoiutöötaja, kelle ülesanne oleks anda sellist meditsiinilist abi, vaid tervishoiuteenust osutab siiski kiirabi.

Ta märkis, et temale teadaolevalt on sellistes olukordades just kiirabil võimalik kätte saada inimese terviseandmeid, et hinnata, kas isikul on selliseid varasemaid terviserikkeid või haigusi, mille suhtes tuleb abi osutamisel tähelepanelik olla. Selle põhjal saab siis ka edasisi tegevusi otsustada, näiteks kas isik tuleks toimetada erakorralise meditsiini osakonda või mitte.

Madis Timpson tänas lõpetuseks ettekandjat.

6. Justiits- ja Digiministeeriumi koostatud väljatöötamiskavatsus täitemenetluse

seadustiku (TMS) muudatused - võlgniku sissetuleku arestimise korra muutmine

Madis Timpson andis VTK tutvustamiseks sõna JDM esindajale.

Aleksandr Logussov tutvustas VTK sisu ja eesmärgi (Lisa 3). Peamine eesmärk on muuta täitemenetluses võlgniku sissetuleku arestimise kord selgemaks ja lihtsamaks, seejuures vähendada pakutud muudatustega vaidlusi, töö- ja halduskoormust ning muuta sissetuleku arestimine paremini digitaalselt hallatavaks. Samuti on eesmärk tagada parem tasakaal võlgniku toimetuleku kaitse ja sissenõudja nõude tegeliku rahuldamise vahel (võlgnikule rohkem vahendite jätmine). Laiemalt aitab VTK kaasa täitemenetluse ajakohastamisele ja usaldusväärsema täitesüsteemi kujundamisele.

Madis Timpson märkis, et tegemist tundub olevat ambitsioonika projektiga.

Anti Haugas leidis, et täna on võlgade sissenõudmine juriidiliste isikute ja füüsiliste isikute puhul äärmiselt ebaproportsionaalne. Näiteks võib juriidiline isik täna matta oma võlad ühe ettevõtte alla, müüa ettevõtte kasvõi ühe euro eest maha ning jätkata oma tegevust teise äriühingu kaudu. Samal ajal kui füüsiline isik, kes jääb näiteks 3000 eurot võlgu ega oska enda eest nii hästi seista, satub olukorda, kus isegi ta tööandjale hakkavad pidevalt laekuma teavitused tema võlgade ja sissetulekute arestimise kohta. Ta leidis, et selline olukord on äärmiselt ebaproportsionaalne ning just füüsilisi isikuid tuleks selles osas rohkem kaitsta.

A. Haugas rõhutas, et talle põhimõtteliselt ei meeldi see tänane lähenemine, et kolmandaid isikuid ehk antud juhul tööandjaid teavitatakse kahe poole vahelistest finantsvaidlustest. Ta meenutas enda kogemust tööandjana, kus kohtutäitur saatis talle igakuiselt kirju töötajate kohta, kui palju tuleks sissetulekutest kinni pidada ja sellest teavitada. Tema hinnangul on selline lähenemine ebaetiline, et praktiliselt kohe inimese tööle saamisel ja registrisse kandmisel tuleb tema kohta sellised kirjad.

A. Haugas märkis, et inimese tööle saamisele ning tema enesekindlusele ja töövõimele mõjub selline kord väga takistavalt ja karistavalt. Ta tõdes, et nähtavasti kavandatavas regulatsioonis tööandja roll selles osas väheneb, kuid tema hinnangul ei peaks tööandjat täitemenetlusse üldse sel viisil kaasama.

Aleksandr Logussov vastas esmalt, et kui VTK tundub ambitsioonikas, siis tegelikult on JDM-il veelgi suuremad plaanid täitemenetluse ja võlgade sissenõudmise reformimiseks. Üks tulevikuplaane ongi muuta seda menetlust rohkem isikupõhiseks. Näiteks nähakse võimaliku lahendusena ette täitemenetluse ja sundtäitmise protsessi muutmist kontopõhiseks, mis võiks mingil hetkel võimaldada välistada kolmandate isikute kaasamise täitemenetlusse.

Samas tuleb rõhutada, et tööandjaid ei kaasata sellesse protsessi põhjuseta, kuigi praegu saadetakse neile akte tõesti blanketselt iga menetluse puhul. Selle eesmärk on aga vältida raha kõrvalekandmist ja sissenõudja huvide kahjustamist. Näiteks olukorras, kus võlgniku pangakonto on arestitud ning võlgnik laseb töötasu kanda teisele kontole, siis ei saagi kohtutäitur raha kätte muul viisil kui tööandja kaudu. Kui tegemist on elatisnõudega, siis ei saa seda olukorda lugeda ka äririskiks.

A. Logussov sõnas, et praegune täitemenetluse süsteem on jäik ning kui võlgnik sinna satub, siis nii kaua, kuni ta võlas on, jääbki ta sellises seisundis justkui käd raudu süsteemi kinni. Paremal juhul saadakse kahe-kolme aastaga suurem osa võlast kätte, kuid need, kes selle ajaga süsteemist välja ei pääse, jäävad täitemenetlusse tihti koguni kümneks aastaks ning ootavad lihtsalt võla aegumist. Selle aja jooksul on nad aga ühiskonnast kõrvale tõrjutud. Ta selgitas, et sissenõudmise süsteemi keerukus ise soodustab praegu seda, et kui inimesel on korraga mitu täiturit ja igaüks kohaldab reegleid erinevalt, siis võlgnik ei lähegi oma probleemi seaduspäraselt lahendama, vaid valib kõrvaltee.

A. Logussov rõhutas, et JDM soovib seda kõike tulevikus muuta ning loodetavasti saab juba

järgmisel aastal avaldada esialgseid mõtteid laiemast reformisuunast, et teised saaksid arvamust avaldada. Ta lisas, et jutt käib lähenemisest, millest Euroopas hakati rääkima juba 2022.–2023.a ehk tuleks eemalduda mudelist, kus keskne eesmärk ongi üksnes võla täielik sissenõudmine ning tuleks hakata rohkem vaatama inimese poole ja luua erinevate võlgnikugruppide jaoks spetsiifilisi lahendusi. Näiteks võivad ka normaalse sissetulekuga inimesed sattuda ajutistesse raskustesse ning tuleks soodustada lähenemist, kus võimaldatakse sellised maksegraafikud, mis ei jäta inimesele äraelamiseks üksnes paarsada eurot. Tema hinnangul ei ole sellise summa eest võimalik tänapäeval inimväärselt ära elada. Ta tõi esile, et kõige halvemas olukorras ongi need võlgnikud, kellele jääb kätte vaid absoluutne elatusmiinimum, mis on ühtlasi absoluutse vaesuse piir ehk 346 eurot kuus.

Lea Danilson-Järg kommenteeris, et selle algatuse mõte tundub talle väga loogiline. Ta märkis, et kui täitemenetlus kahjustab võlgniku tulevast võimet oma laene või muid kohustusi tasuda, siis ei ole selline süsteem otstarbekas. Tema hinnangul peaks põhieesmärk olema siiski see, et inimesel säiliks ka võime tööd teha, sest vastasel juhul kaotavad lõpuks kõik, kui raha ei saada tagasi ning inimene ise läheb samuti põhja. L. Danilson-Järg lisas, et see puudutab ka elatisvõlglast. Ka selles süsteemis puudub täna piisav paindlikkus ning kui inimesel ei ole tegelikult suutlikkust elatist maksta, tuleks ka seal näha ette pikemad graafikud või muud sobivad lahendused. Ta rõhutas, et peamine eesmärk peaks olema see, et inimese töövõime ei kaotaks täitemenetluse tõttu.

Aleksandr Logussov nõustus ning kinnitas, et JDM on tulevikus valmis käsitlema kõiki eri võlgnikugruppe eraldi ja tooma nende jaoks lauale spetsiaalseid lahendusi. Ta märkis, et VV palvel on juba analüüsitud ka seda, kas ja kuidas oleks võimalik motiveerida elatisvõlgnikke rohkem elatist ära maksma. Selle teema kohta on valminud õiguslik analüüs ning praegu kaalutakse selle alusel võimalikke ettepanekuid. Ta rõhutas, et eelkõneleja mõte on sümpaatne, kuid selle õiguslik teostamine ei ole niivõrd lihtne.

Madis Timpson kommenteeris, et kui inimene jääbki näiteks kümneks aastaks võlarattasse, siis oleks peaaegu lihtsam juba läbida eraisiku pankrotimenetlus.

Aleksandr Logussov vastas, et tegelikult ongi eesmärk, et inimene ei peaks üleüldse kümnet aastat täitemenetluses olema. Ta rõhutas, et need inimesed, kes on valmis ja tegelikult motiveeritud puhtalt lehelt alustama, tuleks sundtäitmise süsteemist välja tuua juba nelja-viie aasta järel. Arvestades, et statistika järgi toimub positiivne täitmine võlgniku vara või sissetuleku arvelt esimese kahe-kolme aasta jooksul, kui see on võimalik. Kõik, mis läheb sellest ajast pikemaks eeldab tema hinnangul juba seda, et riik ise peaks vaatama inimesele tegelikult ka otsa ja aitama teda süsteemi hammasrataste vahelt välja.

A. Logussov sõnas, et tema hinnangul peakski riigi roll tulevikus selles osas kasvama, sest inimesed on aina vähem võimelised ise asjakohaseid menetlusi ette võtma ja läbi tegema. Ta lisas, et kui Eesti keskmine võlgnik on tööealine 40–45-aastane eesti keelt kõnelev inimene, siis on täiesti eesmärgitu hoida teda kümme aastat võlavanglas, vaid pigem tuleks aidata inimene võimalikult kiiresti taas tööturule, kuna sellest võidavad nii võlgnik, riik kui ka sissenõudja.

Madis Timpson uuris, kas viidatud suurema reformi raames on plaanis tulevikus tekitada praeguse kohtutäiturite süsteemi asemele hoopis riiklikud täituriid.

Aleksandr Logussov vastas, et tema osutus riigi suuremale rollile puudutas pigem maksejõuetuse menetlusi ehk füüsilise isiku kohustustest vabastamise menetlusi. Ta selgitas, et praegu võib füüsiline isik olla Eestis maksejõuetu nii, et temaga ei juhtugi midagi ning inimene jääb oma olukorraga tihti üksi. Tema hinnangul peaks just siis riigil olema võimalus täitemenetluse statistikat süsteemsemalt ja isikupõhisemalt jälgida ning luua mehhanismid selliste isikute tuvastamiseks. Näiteks võiks

riigipoolne abi tähendada seda, et inimesele helistatakse ja öeldakse, et tal on võlgasid ülepea ning küsitakse ise, kas ta soovib minna kohustustest vabastamise menetlusse.

Peeter Ernits küsis, millisena nähakse VTK järgses süsteemis praeguste kohtutäiturite rolli.

Aleksandr Logussov vastas, et VTK puhul ei nähta praegu ette kohtutäituri rolli vähenemist või ka täiendavaid kohustusi. Ta märkis, et tulevikuplaanid võivad seda muuta, kuid pigem muutub olukord siis menetlusosaliste jaoks positiivsemaks.

Ta selgitas, et tulevikus ei peaks kohtutäitur jätkama üksnes senise rolliga, kus ta lihtsalt vajutab nuppu, paneb aresti peale ja saadab arestimisaktid laiali. Tema hinnangul tuleks täituri rolli laiendada nii, et suureneks ka selgitamis- ja kaasaitamiskohustus võlgniku ja sissenõudja suhtes.

Peeter Ernits palus veel täpsustada, kas kõne all võivad siiski olla ka riiklikud täiturid. Ta lisas, et olles kohtutäituritega ise suhelnud on see esimehe tõstatatud küsimus tema hinnangul täiesti asjakohane.

Aleksandr Logussov vastas, et VTK ettevalmistamise käigus suheldi kohtutäituritega ja küsiti ka neilt tagasisidet erinevate probleemkohtade kohta. Valminud VTK annabki neile veelkord hea võimaluse oma seisukohti väljendada.

Ta kinnitas, et praegu ei käi aruteludes juttu riiklikest täituriest ning ka praegused tulevikuplaanid sellist lahendust ette ei näe.

Madis Timpson tänas lõpetuseks ettekandjat.

7. Info ja muud küsimused

Infot ei esitatud ja muid küsimusi ei arutatud.

(allkirjastatud digitaalselt)
Madis Timpson
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Selena Eenmaa
protokollija